

Програма навчальної дисципліни «Організація та планування діяльності аграрних підприємств»

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Організація та планування діяльності аграрних підприємств» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Бакалавр» спеціальності 073 «Менеджмент».

Предметом дисципліни є вивчення процесу організації виробництва та планування діяльності підприємств.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна за вибором циклу природничо-наукової, загальноекономічної та професійної підготовки, тісно пов'язана з дисциплінами «Економічна теорія», «Економіка підприємства», «Системи технологій», а також є базою для вивчення таких дисциплін як «Менеджмент», «Управління витратами», «Управління конкурентоспроможністю підприємства».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1 Метою викладання навчальної дисципліни є забезпечення достатнього рівня теоретичних знань і практичних навичок у здобувачів вищої освіти економічної спеціальності, необхідних для формування у майбутніх фахівців знань з раціональної організації виробництва та планування діяльності з використанням методів підвищення результативності виробничих систем підприємства.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Організація та планування діяльності аграрних підприємств» є: ознайомлення здобувачів вищої освіти з теоретичними засадами організації та планування діяльності, основами виробництва, методичними підходами раціоналізації та проектування виробництва; оволодіння практичними навичками обґрунтовувати проектні рішення щодо підвищення ефективності виробництва; застосування дослідницьких і організаторських здібностей у процесі розроблення організаційних проектів виробництва та їх реалізації.

1.3 Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти має бути сформовані наступні елементи **компетентності**:

загальні:

Здатність до застосування концептуальних і базових знань, розуміння предметної області і професії менеджера

Здатність до адаптації, креативності, генерування ідей та дій у новій ситуації

Здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально і свідомо.

фахові:

Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, визначати перспективи розвитку організації, в т.ч. у зовнішньоекономічній площині

Вміння виявляти управлінські проблеми, аналізувати їх, формувати рекомендації щодо рішення цих проблем і сприяти, при необхідності, виконанню рішень, діяти на засадах менеджменту-консалтингу.

Уміння організовувати власну діяльність та діяльність підлеглих, складати основні види управлінської документації, управляти офісом.

1.4. Програмні результати навчання:

Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства

Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень

Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 240 години / 8 кредитів ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Організаційні основи виробництва

Формування науки про організацію. Передумови, сутність і суспільне значення виробничої діяльності в сучасних умовах. Сутнісно-змістова характеристика виробництва. Цілі й завдання виробництва. Взаємозв'язок технології та організації виробництва. Виробнича функція. Характеристика ресурсних складових виробництва. Моделі виробничої функції та оцінка продуктивності. Процес організації: зміст, елементи процесу організації, суб'єкти організації.

Тема 2. Виробничі системи

Поняття системи ведення господарства, її роль в організації діяльності різних видів сільськогосподарських підприємств. Фактори, що визначають формування системи ведення господарства. Поняття, складові елементи та структура. Вхід, процес, вихід як компоненти та пристрої виробничої системи. Інформаційні та матеріальні потоки виробничої системи. Класифікація виробничих систем. Взаємодія виробничої системи із зовнішнім середовищем.

Закони статички організації виробничих систем. Закони розвитку виробничих систем: інерції, еластичності, безперервності вдосконалення. Загальні відмінні особливості та властивості виробничих систем: цілеспрямованість, поліструктурність, відкритість, складність, різноманітність. Властивості, які проектуються: результативність, надійність, гнучкість, керованість, довгостроковість.

Системи господарства за галузями і елементами виробництва. Система галузей рослинництва, її елементи та їх організаційно-економічне значення. Система галузей тваринництва, її елементи та їх організаційно-економічне значення. Система допоміжних, обслуговуючих і підсобних промислових виробництв, її елементи та їх організаційно-економічне значення.

Види продукції. Класифікація підприємств. Техніко-виробнича база та її складові. Ієрархічна структура виробничої системи підприємства. Рівні організованості та особливості створення виробничих систем. Сучасні виробничі стратегії та концепції гнучкості й мобільності виробничих систем. Підприємництво - як складна виробнича система.

Тема 3. Виробничий процес і організаційні типи виробництва

Поняття, цілі й завдання технології виробництва. Сутність, зміст і структура виробничого процесу. Класифікаційні ознаки основних, допоміжних і обслуговуючих виробничих процесів. Характеристика стадій основного виробництва різних галузей. Характеристика, правила й порядок розробки технологічних операцій і процесів. Чинники, що впливають на структуру виробничого процесу. Особливості розподілу виробничих процесів за характером об'єкта виробництва.

Сутність і призначення принципів: диференціації, концентрації, інтеграції, спеціалізації, пропорційності, паралельності, прямоочності, безперервності, ритмічності, автоматичності, гнучкості, гомеостатичності. Об'єкти й результати комплексного застосування принципів організації виробничого процесу.

Поняття типу виробництва. Порівняльна техніко-економічна характеристика типів виробництва. Організаційно-технічний рівень виробництва: сутність, методи визначення.

Тема 4. Планування в підприємствах

Суть планування і його місце в менеджменті підприємства. Особливості планування в сільському господарстві. Завдання і основні принципи планування. Методи планування.

Методика планування. Система внутрішньогосподарського планування. Види планів. Інформаційні ресурси та нормативна база планування. Норми. Нормативи. Прогнозування в системі планування. Методи прогнозування.

Бізнес-план, його значення і необхідність розробки в умовах ринкових відносин. Функції бізнес-плану. Структура і зміст бізнес-плану. Організація розробки бізнес-плану. Етапи розробки бізнес-плану.

Завдання, зміст, показники поточних планів. Річні плани підприємств. Поточні плани внутрішньогосподарських підрозділів. Технологічні карти. Оперативне планування. Організація контролю за виконанням планів.

Тема 5. Організація та планування використання земельних ресурсів

Земля – основа матеріального виробництва в сільському господарстві. Земельний кадастр. Земельний кодекс України. Правова основа землекористування в Україні. Види земельних угідь, їх призначення, облік та ефективність використання. Організація землеустрою. Організація робіт з охорони земельних ресурсів. Організація використання земельних ресурсів. Організаційно-економічне обґрунтування землекористування. Організація кількісного і якісного обліку земель, трансформація земель, державний контроль за використанням і охороною земель.

Тема 6. Організація та планування використання засобів виробництва в підприємствах

Характеристика, склад і структура засобів виробництва. Джерела формування та відтворення засобів виробництва, методика нарахування амортизації. Показники рівня оснащеності підприємств основними і оборотними засобами та ефективності їх використання.

Організація забезпечення підприємства системою машин і еколого-економічні вимоги до неї. Організація забезпечення і використання машинно-тракторного парку підприємства. Організація технічного розвитку підприємства. Організація роботи внутрішньогосподарського транспорту. Склад і структура транспортних засобів. Організація вантажоперевезень та використання автомобілів. Класифікація видів перевезень та вантажів. Організація визначення потреби підприємства в транспортних засобах. Організація та планування технічного обслуговування, ремонту й зберігання техніки.

Тема 7. Організація та планування використання трудових ресурсів

Соціально-економічна характеристика трудових ресурсів в аграрних формуваннях. Екстенсивний та інтенсивний типи відтворення робочої сили. Економічно активне населення. Економічно неактивне населення.

Ринок праці, його елементи і функції. Поняття, суть, принципи та форми організації праці. Призначення та класифікація нормативів праці. Методичні особливості створення трудових нормативів. Система мікроелементного нормування. Класифікація норм затрат праці. Чинники, що впливають на величину норми. Методи нормування праці та способи встановлення норм. Особливості визначення складових частин норм часу. Трудомісткість продукції та її організаційно-економічне значення.

Суть матеріального стимулювання та самостійність підприємств в організації оплати. Оплата праці працівників основного виробництва в сільськогосподарських підприємствах. Матеріальне стимулювання керівників та спеціалістів в сільськогосподарських підприємствах.

Тема 8. Організація та планування в галузі тваринництва

Виробничі типи підприємств і об'єднань з виробництва продукції скотарства. Молочне скотарство. М'ясне скотарство. Організаційно-економічні вимоги до способів і систем утримання ВРХ. Організація відтворення стада великої рогатої худоби. Структура стада.

Виробничі типи спеціалізованих свинарських підприємств. Репродукторні підприємства. Відгодівельні. Племінні господарства і заводи. Спеціалізовані державні і

колективні комплекси із закінченим циклом виробництва. Організація відтворення стада. Структура і оборот стада. Організація утримання і годівлі основного поголів'я. Способи утримання свиней. Організація відгодівлі свиней.

Організаційно-економічне обґрунтування поточковості та ритмічності виробництва галузі тваринництва. Виробничі типи спеціалізованих скотарських підприємств і виробничих об'єднань. Організація відтворення стада. Організаційно-економічне обґрунтування структури та обороту стада, рівномірних і сезонних отелів і надходження продукції. Організація та планування виробництва молока. Види підприємств із виробництва молока.

Особливості організації потоково-цехової системи виробництва молока. Організація первинної обробки і зберігання молока та контроль за його якістю. Адаптація організації молочного скотарства до вимог СОТ, шляхи досягнення міжнародних стандартів на молочну сировину та продукти її переробки.

Тема 9. Організація та планування в галузі рослинництва

Завдання та шляхи розвитку галузей рослинництва. Організація системи сівозмін і структури посівних площ. Наукова організація сівозмін. Типи сівозмін. Ефективність кормових культур і показники, що її визначають. Організація основних виробничих процесів у рільництві.

Завдання і шляхи збільшення виробництва продукції рослинництва. Виробничі і науково виробничі системи у сільському господарстві. Організація рільництва. Принципи організації виробничих процесів. Організація системи сівозмін і структури посівних площ. Організація основного обробітку ґрунту. Комплекс робіт з основного обробітку ґрунту. Підготовка поля до виконання робіт. Організація праці на основі обробітку ґрунту та раціоналізація виробничих процесів. Виробничі процеси в рослинництві. Організація внесення добрив. Прямоточні і перевантажувальні схеми. Організація передпосівного обробітку і посівних робіт. Комплектування агрегатів. Організація праці на основних роботах.

Організація догляду за посівами та збирання врожаю основних сільськогосподарських культур.

Організація виробничих процесів в галузях господарювання. Складання технологічної карти вирощування культур. Виробнича програма діяльності господарювання.

Тема 10. Організація та планування кормовиробництва

Принципи організації та планування кормової бази. Наукові основи організації кормової бази. Види і групи кормів. Типи кормовиробництва і годівлі. Кормові ресурси господарств, її структура. Показники економічної і зоотехнічної оцінки кормових культур та кормів. Система кормовиробництва. Кормовий план. Організація польового кормовиробництва. Організація використання природних кормових угідь. Поняття і принципи організації кормової бази та кормо виробництва, їх роль і місце в діяльності сільськогосподарських підприємств залежно від їх видів, спеціалізації. Системи кормо виробництва та зберігання кормів. Джерела надходження кормів і система організації кормо забезпечення аграрних підприємств.

Тема 11. Організація та планування обслуговуючих та допоміжних галузей

Система матеріально-технічного забезпечення в Україні та її завдання. Основні принципи системи матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Форми матеріально-технічного забезпечення АПК. Матеріально-технічні засоби. Організація виробничого обслуговування сільськогосподарських підприємств. Основні завдання виробничого обслуговування сільськогосподарських підприємств.

Завдання та структура транспортного господарства. Системи організації внутрішньозаводських транспортних потоків. Визначення величини вантажопотоків, вантажообігу та системи перевезень. Класифікація транспортних засобів. Вибір транспортної системи й розрахунок потреби в рухомому складі. Показники використання

транспортних засобів. Організація транспортного обслуговування робочих систем. Шляхи вдосконалення роботи транспортного господарства на підприємстві.

Матеріальні ресурси та їх потоки у виробничій системі. Завдання, функції та структура складського господарства. Класифікація матеріальних ресурсів. Визначення потреби в матеріальних ресурсах. Класифікація складських приміщень. Розрахунок корисних площ складських приміщень і устаткування складів. Порядок прийому, збереження й видачі матеріалів зі складів. Логістичні системи матеріального обслуговування. Показники роботи складського господарства. Напрями вдосконалення матеріального обслуговування виробництва. Роль енергії у виробництві. Структура енергетичного господарства та органи управління. Методи визначення потреби в енергоресурсах. Норми й нормативи енергоспоживання. Діагностика устаткування, мереж та контроль за використанням енергоресурсів. Сучасні регульовальні системи енергоспоживання. Організація ремонту енергоустаткування. Основні напрями енергозбереження.

Сутність та місце технічного обслуговування в системі основного виробництва. Розвиток та адаптація інфраструктури до внутрішніх і зовнішніх змін виробництва. Класифікація підсобних виробництв і промислів.

Передумови та завдання формування системи обслуговування виробництва. Організація зберігання, обліку та забезпечення робочих місць оснащенням. Шляхи скорочення витрат на виробництво технологічного оснащення. Класифікація переробних підприємств. Сучасні тенденції організації переробних підприємств та механізмів підвищення рівня прибутковості господарювання.

Завдання технічного обслуговування та ремонту засобів праці. Системи ремонтного обслуговування устаткування. Нормативна база ремонтного виробництва. Шляхи зниження витрат на утримання, ремонт і експлуатацію устаткування. Організаційно-технічний прогрес у ремонтному виробництві. Зарубіжний досвід комплексного експлуатаційного обслуговування.

Тема 12. Організація та планування забезпечення якості та конкурентоспроможності продукції

Еволюція технології та поняття якості. Основні вимоги до якості продукції. Класифікація показників якості. Стандартизація процесів, продукції та послуг. Засоби вимірювання та методи оцінки якості. Система забезпечення якості та її елементи.

Системне управління якістю на основі ДСТУ ISO 9000-2001. Моделі системи якості. Елементи системи якості. Документація системи якості. Особливості системи якості в аграрному виробництві та продуктів її переробки. Зарубіжний досвід управління якістю продукції. Сутнісно-змістова характеристика конкурентоспроможності продукції та методів розрахунку.

Види й методи технічного контролю якості: попереджувальний, статистичний. Розрахунки параметрів якості. Статистичне регулювання технологічних процесів і приймальний контроль.

Сутність і завдання сертифікації продукції. Атестація виробництв. Сертифікація систем якості. Оцінка якості проектів, технологій.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Березівський П.С. Організація виробництва в аграрних формуваннях : [Навчальний посібник]. / Березівський П.С., Михалюк Н.І. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 560 с.

2. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві: [Підручник]. / Нелеп В.М. – К.: КНЕУ, 2000. –372с.

3. Організація і планування сільськогосподарського виробництва: [навчальний посібник]. [Зрінбняк Л.Я., Ільчук М.М., Коновал І.А. та ін.]; за ред. Зрінбняка Л.Я., Ільчука М.М. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2004.- 302 с.

4. Організація виробництва на сільськогосподарських підприємствах: [Практикум] / [Соловйов М.Ф., Байдик М.І., Беляєв Д.Е. та ін.]; за ред. Соловйова М.Ф. – К.: Урожай, 1995. – 208 с.
5. Організація сільськогосподарського виробництва: [Підручник] / [Тарасенко Г.С., Зрібняк Л.Я., Ільчук М.М. та ін.]; за ред. Тарасенка. Г.С. – К.: ФАДА, ЛДТ, 2000. – 446 с.
6. Організація виробництва в аграрних підприємствах: [Навчальний посібник] / [Тютюнник М.Г., Михайлова О.С., Ковбаса О.О., Русанова Г.М. та ін.]; за ред. Тютюнника М.Г. – Полтава: ФОП Говоров С.В., 2009. – 416 с.
7. Аграрні соціально-трудові відносини: [Підручник] / [Шкільов О.В., Здоровцов О.І., Лобас М.Г., Барабан С.С.]; за ред. Лобаса М.Г. – К.: НВАТ «Агроінком», 1997. – 297 с.
8. Зінь В.А. Планування діяльності підприємства: [Підручник]. / Зінь В.А., Турченко М.О. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 320 с.
9. Іванова В.В. Планування діяльності підприємства: [Навчальний посібник]. / Іванова В.В. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 472 с.
10. Пасічник В.Г. Планування діяльності підприємства: [Навчальний посібник] / Пасічник В.Г., Акіліна О.В. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 256 с.
11. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: [Навчальний посібник]. / Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. – К.: «Каравела», 2003. – 432 с.

Укладач: Михайлова О.С., к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права